

Vrånga

Efterundersökning inför anläggandet av en paddock

Särskild undersökning

Badelunda-Jädra 4:10
Badelunda socken
Västmanland

Jan Äblström

Innehållsförteckning

Inledning	1
Målsättning och metod	2
Undersökningsresultat.....	3
Referenser	5
Tekniska och administrativa uppgifter.....	5
Figurer	6

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2007.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN 13:978-91-85741-43-4

Västerås 2007

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen (KM) utförde under en dag i april 2007 en särskild arkeologisk undersökning inom fastigheten Badelunda-Vrånga 4:10 inför anläggandet av en paddock. Det hade i samband med förberedande schaktning där paddocken skall ligga framkommit boplatsslämningar vilket Jan Melander, Västerås kommun, anmält till länsstyrelsen. Länsstyrelsen och KM besiktigade platsen den 11 respektive den 19 april. Vid KMs besiktning konstaterades det att det inom den avschaktade ytan fanns en härd, några sotiga mörkfärgningar och enstenssamling.

Länsstyrelsen fattade beslut om en särskild undersökning, till vilken KM direktvaldes, 2007-04-23 (1st dnr 431-4100-07). Derek Presland, som ska anlägga paddocken bekostade undersökningen som Jan Ählström genomförde och har avrapporterat.

Undersökningsytan ligger strax norr om Vrånge i den fornlämningsrika Badelunda socken, nordöst om Västerås. Undersökningsplatsen ligger en dryg kilometer norr om fornlämningsområdet vid Anundshög, Badelunda kyrka ligger på åsen en halv kilometer i västlig riktning. I undersökningsområdets närhet, åt söder, finns boplaten RAÄ 921 vilken indikeras genom förekomst av skärvsten och slagen kvarts. Mot norr gränsar området till fornlämningen RAÄ 483 som består av två runda stensättningar, en hög och en stensträng. Ett stycke längre norrut finns ytterligare en rund stensättning och en älvkvarnsförekomst, RAÄ 484 (se figur 2).

Det ca 1000 m² stora undersökningsområdet ligger i flack före detta åkermark runt 35 möh. Direkt norr om området ligger ett mindre, mer höglänt, markområde där fornlämningarna RAÄ 483 och 484 är belägna. Väster om området faller marken mot en uppodlad dalgång varefter marken stiger upp emot Badelundaåsen.

Foto 1. Den avschaktade ytan. Pilen markerar härdens läge. Gravarna i RAÄ 484 återfinns i skogsdungen bortom den avschaktade ytan. Foto fr S, J Ählström.

Målsättning och metod

Genom *Kravspecifikationen* önskade Länsstyrelsen att undersökningen, förutom att dokumentera anläggningarna som blottlagts genom schaktningen, även skulle utreda om det finns ett samband mellan boplatsen RAÅ 921 och de påträffade anläggningarna samt att bedöma om härden ingår i ett hus.

Den förberedande schaktningen hade ungefär berört den nordöstra halvan av den yta som paddocken kommer att uppta. Längst i nordöst hade det som mest grävts ned till ett djup om 0,6 meter. Eftersom grästorven och matjordslagret var omkring 0,3 meter tjockt innebar det att schaktbotten låg långt under den anläggningsförande nivån vilken i odlad mark vanligtvis återfinns under matjorden. I den resterande delen av den avschaktade ytan låg ett tunt matjordslager kvar.

Enligt *Kravspecifikationen* skulle den yta där matjorden helt hade blivit bortgrävd undersökas, resterande del av ytan skulle undersökas om det krävdes för förståelsen av fornlämningen. Då fornlämningen inte visade sig vara komplex genom t ex förekomst av konstruktioner utan endast omfattade bottnarna av några anläggningar undersöktes bara den del av ytan som schaktats ner till steril nivå. Denna del av ytan handrensades och den norra schaktväggen rensades fram och ritades (den rätades dock inte till 90 grader utan ritades lutande). Det upprättades en handritad plan i skala 1:1000 och de påträffade lämningarna beskrevs. Härden, som var synlig i den norra schaktväggen, undersöktes genom profilsnitt och sektionen ritades i skala 1:20. Två sentida anläggningar delundersöktes men dokumenterades inte närmare.

Foto 2. Den framrensade ytan. Härden, markerad av en pil, ses i schaktkanten. Foto fr Ö, J Äblström.

Det tillvaratogs inte några fynd, men förekomst av fynd noterades.

Från härden (A5) togs ett kolprov för att möjliggöra en preliminär datering av fornlämningen. Kolprovet har vedartsbestämts av Erik Danielsson varefter det har åldersbestämts genom ^{14}C analys vid Ångströmlaboratoriet, Uppsala Universitet.

Undersökningsresultat

Den yta som rensades var ca 130 m² och det dokumenterades 7 objekt (A1-A7) av vilka tre utgör förhistoriska lämningar (A1, A2 och A5) (se tabell 1 och figur 3).

Tabell 1. De dokumenterade objekten fördelade per typ

Typ av anläggning	Antal
Härd	1
Mörkfärgning	2
Grop	1
Dike	2
Sprängstensgrop	1
<i>Totalt</i>	7

De förhistoriska lämningarna utgjordes av en delvis bortgrävd härd (A5). Den var synlig i den norra schaktväggen. Härdens södra del var i stort sätt helt bortschaktad men när sektionen rätades till 90 grader framkom dess norra hälft. Härden har varit ca 1,6x1,0 meter stor och den har troligen haft en oval form (N-S). Dess djup har uppgått till 0,3 meter och av återstoden att döma har den varit skålformad (se figur 4).

I undersökningsytans östra del framkom två mörkfärgningar (A1 och A2). Mörkfärgningarna utgjordes av 0,7x0,5 meter stora sotiga partier i steril sand. Troligtvis utgör de bottarna av bortschaktade härdar.

Foto 3. Härden A5 synlig i schaktkanten, tumstocken markerar 1 meter. Foto fr NÖ, J Åhlström.

På platsen fanns det även sentida lämningar. I nordsydlig riktning löpte två fragmentariskt urskiljbara diken (A6 och A7). Där det västra av dem upphörde i söder låg en 1,3x1,0 meter stor och 0,2 meter djup grop (A3). Fyllningen bestod av homogen brun sand och det gjordes fynd av små fragment av tegel och buteljglas samt en hästkosöm. Strax norr om det framrensade området låg en 2x2 meter stor sprängstensgrop (A4). Stenarna i gropen var olikformade och de var av olika storlek. Förekomsten av skarpkantad sten var framträdande. Mellan stenarna förekom ett till synes omrört material bestående av silt, grästorv och sand. Det är oklart om stensamlingen var synlig i markytan innan området schaktades av, men av grästorven att döma är det inte otroligt.

Sektionen av schaktväggen visar på förekomst av kulturlager, linser av sot och kol samt möjliga nedgrävningar (se figur 5). Fornlämningsindikationen som syntes i schaktväggen omfattade 15 löpmeter.

Sammantaget tyder härden, mörkfärgningarna och de i schaktväggen synliga lagren och groparna på att det finns en boplats eller omfattande aktivitetsområde i anslutning till höjden där gravfältet RAÄ 483 är beläget.

Materialiet från härden daterar anläggningen till övergången mellan yngre bronsålder och äldre järnålder, med en dragning åt yngre bronsålder (se tabell 2 och figur 6).

Tabell 2. Resultat av ¹⁴C dateringen

<i>Lab nr</i>	<i>Anläggningstyp</i>	<i>Material</i>	<i>¹⁴C-ålder BP</i>	<i>Kalibrerad ålder, ett sigma</i>	<i>Kalibrerad ålder, två sigma</i>
Ua-34334	Härd	Träkol, björk	2465±35	760-510 BC	770-410 BC

Bronsålderslämningen går inte att knyta till den troliga stenålderslämning som återfinns väster om undersökningsytan. Den kan inte heller knytas till gravarna som ligger norr om området. Bronsåldersdateringen överbryggar istället det tidsmässiga glappet mellan stenålderslämningen och järnåldersgravarna. Sammantaget antyder de nu kända lämningarna en långvarig mänsklig närvaro, kanske obruten från yngre stenålder till nutid, på platsen.

Referenser

Uppgifter ur Fornminnesregistret

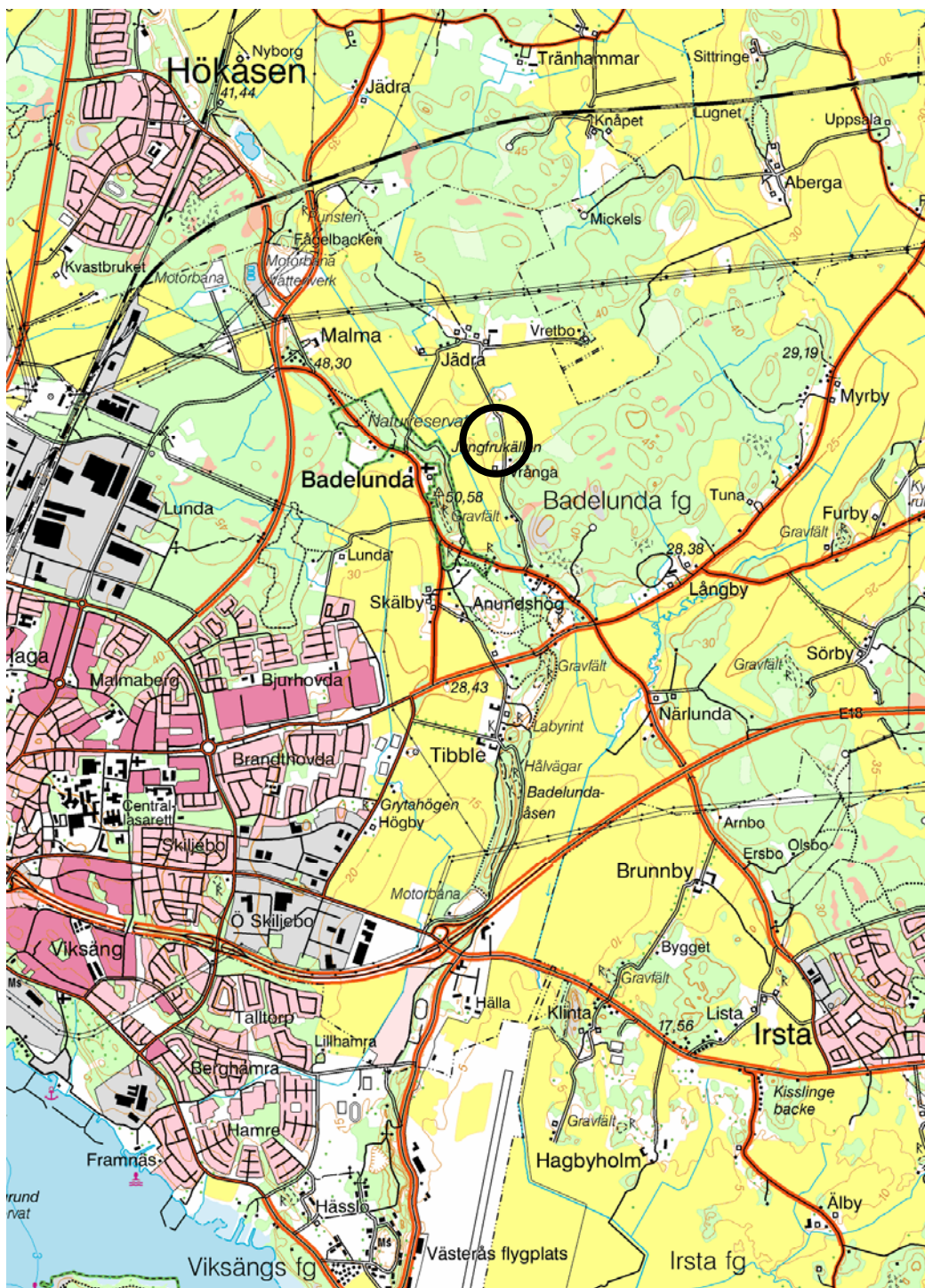
Vedlab rapport 0726. Rapport över vedartsanalyser på material från Västmanland, Badelunda sn, Vrånge paddock.

Tekniska och administrativa uppgifter

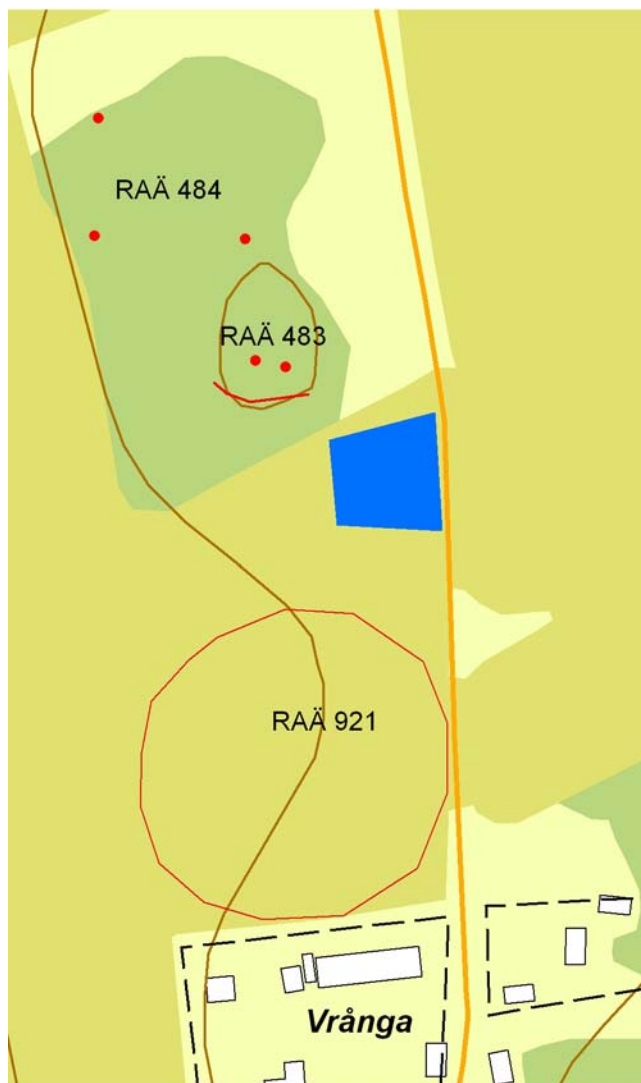
KM dnr:	07041
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-4100-07, 2007-04-23
Undersökningsperiod:	2007-04-26
Arkeologtimmar:	8 timmar
Maskintimmar:	-
Exploateringsyta:	Ca 1000 m ²
Personal:	Jan Ählström
Belägenhet:	Badelunda-Jädra 4:10
Ekonomisk karta:	11G 2j
Koordinatsystem:	Rt 90
Koordinater:	X6613895 Y1546970
Höjdsystem:	-
Inmättningsmetod:	Manuell
Dokumentationshandlingar:	Förvaras hos KM
Fynd:	-

Figurer

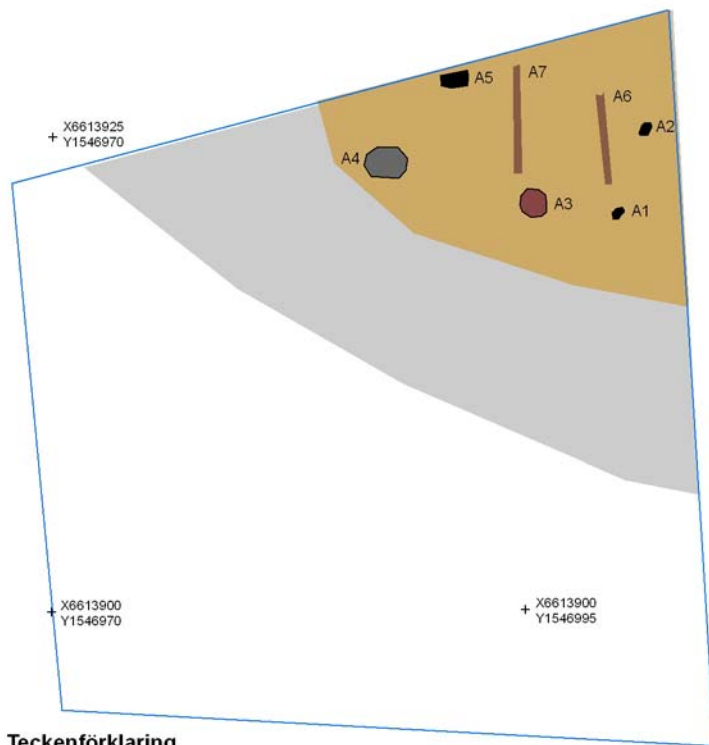
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet Gävle. Ärende nr MS2006/01407.

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en ring. Utdrag ur Gröna kartan, blad 11G SO Västerås. Skala 1:50 000.

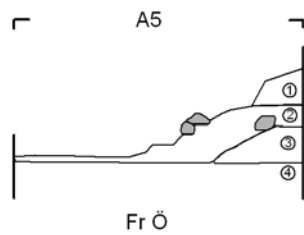
Figur 2. Undersökningsområdet (blåmarkerat) och de närmast belägna fornlämningarna. Utdrag ur Fastighetskartan, blad 11G 2j. Skala 1:2500.

Teckenförklaring

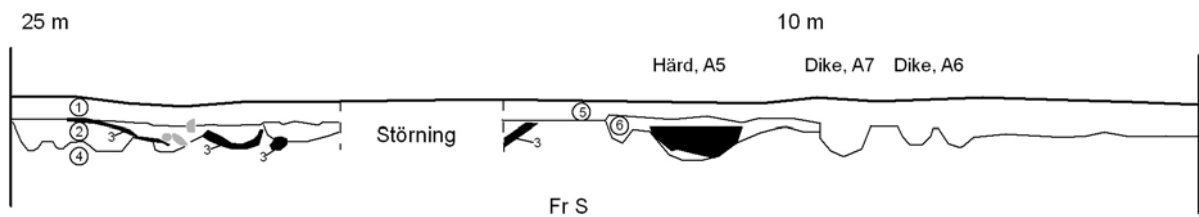
 Paddocken	 Dike
 Anläggning	 Steril yta
 Grop	 Avbanad yta
 Sprängstensgrop	

Figur 3. Schaktplan. Skala 1:400.

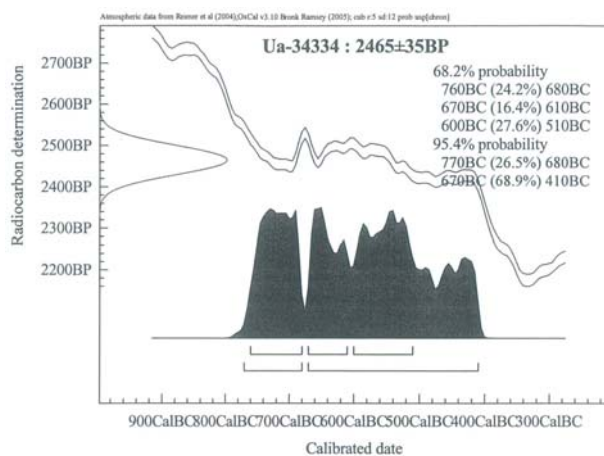
Lagerbeskrivning:
 1 Brun sandig silt
 2 Kol- och sotbemängd silt med inslag av skärvig sten
 3 Brun sandig silt
 4 Steril lera

Figur 4. Härden A5 i sektion.
 Skala 1:40.

Figur 5. Sektion av N schaktkanten
 (ritad i 30-45 graders lutning).
 Skala 1:150.

Lagerbeskrivning:
 1 Brun sandig silt (odlingslager)
 2 Kulturpåverkat lager med synliga nedgrävningar
 3 Sotlinsor, sotiga partier
 4 Steril sandig silt
 5 Brun sandig silt (odlingslager), med synliga diken
 6 Kulturpåverkat lager med synliga nedgrävningar

Figur 6. Resultatet av ¹⁴C analysen.